

Verslag SCCM auditordagen ISO 14001 editie 2011

17, 20, 25 en 26 januari 2011

Discussie over praktijksituaties

Verslag auditordagen ISO 14001, editie 2011

Inleiding

Op 17, 20, 25 en 26 januari 2011 heeft SCCM drie dagen georganiseerd voor ISO 14001-auditors die werken voor de aangesloten certificatie-instellingen. Sinds 2000 organiseert SCCM jaarlijks de auditordagen voor ISO 14001. In 2009 is hiermee gestart voor OHSAS 18001.

Aan de auditordagen 2011 hebben in totaal 129 ISO 14001-auditors deelgenomen.

Doel van de auditordagen

Het doel van de auditordagen is om door bespreking van praktijksituaties ervaringen uit te wisselen en de werkwijze van de bij SCCM aangesloten certificatie-instellingen bij de uitvoering van ISO 14001-audits te harmoniseren.

Voor de auditordagen verzamelt SCCM praktijksituaties die worden omgezet in casusbeschrijvingen met vragen hoe te handelen. Een belangrijk deel van de auditordagen bestaat uit het onderling bediscussiëren van de gewenste handelwijze en het uitwisselen van ervaringen. Tegelijkertijd wordt daarmee de bekendheid met de inhoud van het ISO 14001-certificatiesysteem vergroot. Ook komen er aandachtspunten naar voren voor de verbetering van onderdelen van het certificatiesysteem. Deze aandachtspunten worden ingebracht bij het Centraal College van Deskundigen (CCvD). Het CCvD kan besluiten nadere richtlijnen in het ISO 14001-certificatiesysteem vast te leggen, bijvoorbeeld wanneer tijdens de discussies grote verschillen naar voren komen.

Evaluatie auditordagen ISO 14001 editie 2011

De deelnemers aan deze auditordagen 2011 hebben deze dag als zeer positief ervaren. De aanwezige auditors hebben de kwaliteit van de auditordagen met een hoog rapportcijfer gewaardeerd, gemiddeld werden de dagen met een 7,3 beoordeeld.

Stichting Coördinatie Certificatie Milieu- en arbomanagementsystemen (SCCM)

Doelstelling van SCCM is om de toepassing van milieu- en arbomanagementsystemen te stimuleren en het gebruik ervan bij vergunningverlening en handhaving. Certificatie is hierbij een belangrijk middel.

SCCM wil randvoorwaarden scheppen voor certificatie zodat de certificaten een zodanig kwaliteitsniveau hebben dat deze voor het bedrijf zelf en voor de relatie bedrijf – overheid een betekenis kunnen krijgen. SCCM treedt op als Centraal College van Deskundigen voor certificatie-instellingen die milieu- en arbomanagementsystemen certificeren. SCCM stelt de 'spelregels' op waaraan de certificatie-instellingen zich bij het certificeren dienen te houden. Deze 'spelregels' liggen vast in de zogenaamde ISO 14001- en OHSAS 18001-certificatiesystemen en het EMAS-verificatiesysteem. Certificatie-instellingen kunnen door een overeenkomst te sluiten met SCCM deze systemen gebruiken. SCCM certificeert dus zelf niet.

SCCM is door het ministerie van VROM aangewezen als uitvoerder van de EMAS-Verordening in Nederland en registreert de deelnemers aan de EMAS-Verordening.

Uitkomsten van bespreking praktijksituaties

In kleine groepen hebben de deelnemers over de cases en vragen gediscussieerd. Na de discussies zijn de uitkomsten in een plenaire sessie besproken. Dit verslag geeft per vraag de gewenste handelwijze weer. Deze is door het CCvD geaccordeerd.

Op de website van SCCM zijn alle cases en vragen van de auditordagen ISO 14001 en OHSAS 18001 vanaf 2002 toegankelijk gemaakt. Per onderwerp en per jaar kunnen selecties uit de behandelde cases worden gemaakt.

Over de volgende onderwerpen is tijdens de auditordagen gesproken:

Onderwerp	Vraagnummers
- Audittrail	1
- Milieumanagementsystemen en energie: milieuaspecten	2, 4
- Milieumanagementsystemen en energie: wettelijke en andere eisen	3
- Milieumanagementsystemen en energie: doelstellingen, taakstellingen en programma's	5
- Milieumanagementsystemen en energie: implementatie en uitvoering	6
- Milieumanagementsystemen en energie: monitoring	7

Case Audittrail

Tijdens de auditordagen is door DNV een presentatie gegeven over het toepassen van de 'audittrail' aanpak binnen een ISO 14001-audit.

De essentie van een audittrail is dat voor een specifiek onderwerp het 'spoor' binnen het managementsysteem wordt gevolgd. Dat wil zeggen dat van 'beleid' naar 'directiebeoordeling' (of andersom) naar de onderdelen in het systeem wordt gekeken, die betrekking hebben op dat specifieke onderwerp. Het gebruik van de audittrail benadering maakt heel goed zichtbaar of de organisatie heeft gezorgd dat de verschillende onderdelen van het managementsysteem goed en logisch op elkaar aansluiten. Wanneer bijvoorbeeld bij de identificatie van milieuaspecten het milieuaspect 'geluid' als een significant naar voren komt zal dit ook terug te vinden moeten zijn in de doelstellingen, vervolgens in het programma, beheersmaatregelen, opleiding, monitoring en de directiebeoordeling. Het volgen van audittrails is een uitstekende manier om de werking van het managementsysteem in de praktijk te toetsen.

Bij elke organisatie zijn er goede onderwerpen te vinden voor een audittrail. De audittrail werkt het best wanneer het onderwerp niet te breed wordt gekozen omdat dan het spoor zo 'uitwaaert' dat het moeilijk kan worden gevolgd. Bijvoorbeeld luchtmissies bij een raffinaderij is erg breed. Kies dan voor een specifieke emissie. De onderwerpen voor een audit kunnen op verschillende manieren worden bepaald:

- Uitkomsten van vorige audits of het vooronderzoek;
- Onderwerpen die vanuit bijvoorbeeld wetgeving of incidenten aan de orde zijn;
- Suggesties van de te auditeren organisatie.

Het vooraf aankondigen van het onderwerp van een audittrail heeft zowel voor- als nadelen. Dit kan in de praktijk ook worden afgewisseld.

Afhankelijk van de soort audit (initieel, herbeoordeling of controle) bevat de audit een aantal standaardonderdelen. Het inzetten van de audittrail aanpak is bedoeld om de werking van het systeem te beoordelen en is dus een onderdeel van de audit. Het deel van de audittijd dat aan de audittrails kan worden besteed varieert van 40-70%. Afhankelijk van de tijd kan voor 1-3 onderwerpen een trail worden doorlopen.

1 Toelichting

Voor het beantwoorden van de vraag hebben de auditoren een korte bedrijfsbeschrijving gekregen van metaalbewerkingsbedrijf ProMetaal. Doel van de case is het opstellen van een audittrail. Bij het bedrijf vinden diverse metaalbewerkingactiviteiten plaats zoals verspaning (schuren, zagen, slijpen, boren, honen, draaien en frezen), lassen, uitgloeien, oppervlaktebehandeling (reinigen, ontvetten, stralen en polijsten) en coaten.

In het bedrijf worden de volgende processen uitgevoerd: voor- en nabewerking van metaal, stralen en polijsten, conserveren, lassen, maken van perslucht, opslag van gevaarlijke stoffen, verwarming en transport.

1 Vraag

Bepaal voor welk onderwerp je een audittrail wilt opzetten en geef aan:

- welke processen je zou willen auditeren;
- welke functionarissen je wilt spreken (bedenk zelf welke je in het bedrijf verwacht);
- welke registraties / documentatie je wilt zien en aanwezig moeten zijn.

1 Gewenste benadering

Er is door de verschillende groepen een vijftiental verschillende audittrails bedacht voor dit bedrijf. Hieronder worden drie trails uitgewerkt. Aangegeven wordt de afdeling waar geaudit wordt, met daarachter de onderwerpen waar naar gekeken wordt inclusief registraties. De functionarissen waarmee gesproken wordt betreft het afdelingshoofd en/of een of meerdere medewerkers op de betreffende afdeling.

Audittrail productieafval:

KAM afdeling:	milieuaspecten en wet- en regelgeving, verantwoordelijkheden voor scheiden, monitoring, opslag, afvoer, interne audits;
Directie:	beleid, directiebeoordeling, doelstellingen en/of verbeteringen;
Productieafdeling:	kijken naar praktijk van scheiden, inzamelen, monitoren en registreren, kennis van medewerkers;
Productontwikkeling:	wordt er bij het ontwerp ook gekeken naar afvalstromen bij productie;
Inkoop:	inkoop van afvalverwerker, inkoop van stoffen, leveranciersbeoordeling;
Magazijn / expeditie:	opslag van gevaarlijk afval;
P&O:	Training / kennisniveau met betrekking tot het scheiden van afval.

Audittrail omgang met noodsituaties (dit onderwerp wordt gekozen omdat uit de achtergrondinformatie blijkt dat er beperkte aandacht is voor noodsituaties):

Directie:	directiebeoordeling, doelstellingen, beleid, interne communicatie, externe communicatie;
KAM afdeling:	milieuaspectenregister, oefening noodsituaties, actualiteit noodplan, wet- en regelgeving, externe communicatie;
Inkoop:	hier wordt gekeken naar de inkoop van propaan en huur van de propaantank en de verdeling van verantwoordelijkheden met betrekking tot keuring van de tank, veiligheid bij afleveren e.d.;
Onderhoud:	kennis van noodsituaties o.a. bij technische dienst, veiligheid bij onderhoud, keuringen en inspecties;
Bedrijfshulpverlening:	Kennis van de BHV-ers, actualiteit noodplan, oefenen noodsituaties.

Audittrail luchtemissie van conserveringsolie:

Directie en KAM afdeling:	beleid, milieuprogramma, wetgeving, milieuaspecten analyse, managementbeoordeling;
Procesontwikkeling:	keuze materialen en conserveringsolie, aandacht voor ecodesign;
Productie:	kennis omgaan met conserveringsolie, werkinstructie, naleving PGS 15 en VOS-richtlijn;
Inkoop / KAM afd.:	keuze voor producten, kennis van milieuaspecten van producten, activiteiten voor milieuvriendelijkere producten;
Magazijn:	Afvalverwerking / afvoer.

Case milieumanagementsystemen en energie

Door SCCM wordt een certificatieregeling opgesteld voor een energiemanagementsysteem op basis van EN 16001/ISO 50001. Voor de positionering en communicatie over dit onderwerp is van belang om duidelijk de verschillen ten opzichte van energie in het milieumanagementsysteem aan te geven.

De vragen in deze case zijn bedoeld om een scherp beeld te krijgen van wat minimaal verwacht mag worden ten aanzien van energie bij een ISO 14001-gecertificeerde organisatie. In deze case worden vragen gesteld over Stellingwerk bv: een metaalbewerkingsbedrijf met circa 60 medewerkers. Het bedrijf is een categorie B inrichting in het Activiteitenbesluit. Stellingwerk bv verbruikt 465.000 m3 gas en 1,6 mln kwh elektra. Stellingwerk bv is lid van een bij VNO-NCW aangesloten brancheorganisatie.

Milieumanagement en energie – milieuaspecten

2 Toelichting

Het klimaatbeleid is op zowel nationaal, Europees als mondiaal niveau een thema dat een hoge prioriteit heeft. Een reductie van de broeikasgassen met minimaal 20% in 2020 ten opzichte van 1990 is daarbij breed geaccepteerd. Het terugbrengen van het energiegebruik moet bijdragen aan deze reductie. Zowel wettelijke als niet-wettelijke beleidsinstrumenten zijn ingezet om het energieverbruik terug te dringen.

2 Vraag

- A Betekent de algemeen geaccepteerde noodzaak tot het reduceren van de uitstoot van broeikasgassen dat 'energie' daarmee voor elke organisatie met een ISO 14001-managementsysteem een belangrijk milieuaspect is? Zo nee, in wat voor situaties kunt u zich voorstellen dat energieverbruik geen belangrijk milieuaspect is?
- B In hoeverre verwacht u dat klimaat/broeikasgassen/energie in de beleidsverklaring terugkomt?

2 Gewenste benadering

- A Energie zal voor bijna alle organisaties een belangrijk milieuaspect zijn met uitzondering van specifieke organisaties, bijvoorbeeld een organisatie waar opslag van goederen plaatsvindt, zonder activiteiten als verwarming/koeling, transport en distributie. Ook voor organisaties die meer energie produceren dan zelf gebruiken kan energie een minder belangrijk milieuaspect zijn. Of er ook doelstellingen worden geformuleerd is onder andere afhankelijk van het belang van de andere milieuaspecten van de organisatie en het al dan niet aanwezig zijn van wettelijke verplichtingen tot verbetering.
- B In de beleidsverklaring hoeft niet letterlijk opgenomen te worden dat energie een belangrijk milieuaspect is of dat er aan energiebesparing wordt gedaan. Voor bedrijven die de meerjaren afspraak energie (MJA) onderschrijven, ligt dit anders. De MJA eist dat er een energiebeleid is. Het ligt voor de hand om dit beleid te integreren in het milieubeleid van de organisatie.

Milieumanagement en energie – wettelijke en andere eisen

3 Toelichting

Wanneer het om energie gaat spelen zowel wet- en regelgeving als andere afspraken een rol. Bij de wet- en regelgeving gaat het om:

- Activiteitenbesluit.
- Emissiehandel (EU-Emission Trading System).
- Eisen aan producten ten aanzien van energiegebruik.

De basis voor het energiebeleid van bedrijven ligt vast in het zorgplichtbeginsel in het Activiteitenbesluit. Voor de energie-intensieve sectoren is de Europese regelgeving voor emissiehandel van toepassing.

Naast de wettelijke verankering zijn convenanten van toepassing. Deze zijn er op drie niveaus:

- 1 Convenant Benchmarking Energie Efficiency: van toepassing op circa 400 energie intensieve bedrijven die ook onder EU-ETS vallen.
- 2 Meerjarenafpraak energie efficiency 3: van toepassing op circa 1.000 bedrijven
- 3 Duurzaamheidsakkoord 2007: voor alle bedrijven inclusief alle MKB-bedrijven die direct of indirect lid zijn van VNO-NCW of MKB-Nederland.

3 Vraag

- A Welke wettelijke eisen en andere eisen (individuele voorschriften) met betrekking tot het onderwerp broeikasgassen/energieverbruik verwacht u dat minimaal geïdentificeerd zijn door Stellingwerk bv?
- B Stellingwerk bv overweegt om het convenant MJA3 te ondertekenen. Zou dit voor u iets veranderen in de geïdentificeerde eisen die minimaal moeten zijn vastgelegd? Zo ja, wat verandert er?

3 Gewenste benadering

- A Stellingwerk moet tenminste de eisen uit het Activiteitenbesluit en het duurzaamheidsakkoord identificeren. Andere wetgeving ten aanzien van energie is voor Stellingwerk niet van toepassing. Het detailniveau van de identificatie wordt uitgevoerd tot op artikelniveau om te bepalen welke voorschriften van toepassing zijn. Dit betekent bijvoorbeeld dat vast moet zijn gelegd dat:
- het zorgplichtprincipe van toepassing is;
  - het nemen van energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder of die een positieve netto contante waarde hebben bij een interne rentevoet van 15%.
- Hoe de identificatie van wettelijke eisen eruit kan zien is beschreven in het informatieblad 'Naleving van wet- en regelgeving' van SCCM.
- B Naast de eisen uit het Activiteitenbesluit en het duurzaamheidsakkoord moeten na ondertekening van de MJA3 ook de eisen hieruit worden geïdentificeerd. Bij de MJA3 worden er aanvullende eisen gesteld aan Stellingwerk zoals:
- de implementatie van energiezorg;
  - opstellen van een energie-efficiëntieplan.

Milieumanagement en energie- milieuaspecten

4 Toelichting

-

4 Vraag

- A De vraag is met welke mate van detail een organisatie bij de identificatie van milieuaspecten van activiteiten, producten en diensten inzicht moet hebben in het energiegebruik. Kan worden volstaan met totalen van bijvoorbeeld elektra en gas of dient dit voor activiteiten, producten, processen te zijn gespecificeerd, of nog verder op het niveau van individuele energiegebruikers? Wat vindt u dat een organisatie als Stellingwerk minimaal beschikbaar moet hebben aan informatie?
- B Wijzigt dit minimale niveau wanneer Stellingwerk bv het MJA3 convenant ondertekent?
- C In hoeverre vindt u het als een vereiste dat het energieverbruik wordt gerelateerd aan gegevens over productieniveaus en/of andere factoren die het energieverbruik beïnvloeden?
- D In hoeverre verwacht u dat bij de identificatie van de aan energie gerelateerde milieuaspecten de volgende onderdelen worden meegenomen:
- 1 Brandstof en elektriciteit voor machines en apparaten eigendom van de eigen organisatie;
  - 2 Brandstof/elektriciteit gerelateerd aan reizen met openbaar vervoer, eigen auto's personeel, vliegreizen;
  - 3 Brandstof/elektriciteit gebruikt bij toeleveranciers.

- E De EN 16001-norm vraagt van organisaties om voor de significante energieaspecten ook een prognose van het energieverbruik op te stellen in de volgende periode. Zou u dat op basis van de ISO 14001-norm ook verwachten of willen zien?

4 Gewenste benadering

- A Stellingwerk heeft alleen inzicht in het jaarverbruik van elektriciteit en gas gesplitst in gebruik voor verwarming en gebruik voor productie. Dit niveau van inzicht is, gezien de omvang van verbruik, onvoldoende. In het Activiteitenbesluit is opgenomen dat organisaties met een elektriciteitsgebruik van meer dan 50.000 kWh en gasgebruik van 25.000 m³ gas per jaar alle energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van 5 jaar of minder moet uitvoeren. Het gebruik van Stellingwerk zit boven deze grenzen. Dit betekent dat er inzicht moet zijn in de grote gebruiksgroepen in de organisatie en de mogelijke energiebesparende maatregelen (onder andere gebaseerd op de stand der techniek).
- B Als Stellingwerk het MJA3-convenant (meerjarenafspraak energie) ondertekent dan mag er meer van het bedrijf verwacht worden dan zonder convenant. Vanuit het MJA wordt verwacht dat er een energie-efficiëntieplan wordt opgesteld en 'zekere rendabele' maatregelen worden uitgevoerd, dit komt neer op het nemen van energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van maximaal 5 jaar, zoals in het Activiteitenbesluit. Vanuit het MJA moet er echter ook energiezorg worden ingevoerd. Dit betekent een structurele aandacht voor het energieverbruik. Hiervoor worden in het Activiteitenbesluit geen eisen gesteld.
- C Op het moment dat het energieverbruik niet wordt gerelateerd aan bijvoorbeeld productievolumes, aantal medewerkers, buitentemperatuur of oppervlakte van de gebouwen dan zegt de hoogte van het gebruik erg weinig. Als bijvoorbeeld het productievolume omlaag gaat neemt het gebruik af waardoor het kan lijken alsof er energiebesparende maatregelen zijn genomen. Energieverbruik moet daarom gerelateerd worden aan bijvoorbeeld het productievolume. Het energieverbruik voor verwarming aan de inhoud of oppervlakte van het pand. Bij verwarming kan ook de buitentemperatuur meegenomen worden in de vorm van graaddagen.
- D Binnen ISO 14001 verwacht je van een organisatie dat aandacht wordt besteed aan:
1 brandstof en elektriciteit voor machines en apparaten eigendom van de eigen organisatie;
2 brandstof/elektriciteit gerelateerd aan reizen met openbaar vervoer, eigen auto's personeel, vliegreizen.
- Op basis van de ISO 14001-norm kan niet worden verwacht dat een organisatie het brandstof/energieverbruik bij toeleveranciers in beeld brengt.
- E Het opstellen van een prognose van het energiegebruik wordt vanuit ISO 14001 niet vereist. Wanneer doelstellingen worden geformuleerd voor het terugbrengen van het energieverbruik zal wel over het toekomstige verbruik moeten worden nagedacht. Ook bij het opstellen van begrotingen/budgetten en het berekenen van terugverdientijden zullen prognoses nodig zijn.

Milieumanagement en energie – doelstellingen, taakstellingen en programma's

5 Toelichting

Energiedoelstellingen 2010 van Stellingwerk

- Doel 1 Reductie compensatie CO₂ uitstoot met 10% door minder energieverbruik, minder zakelijke kilometers en minder papierverbruik.
- Doel 2 CO₂-uitstoot vanuit bedrijfswagens reduceren door km in kaart te brengen per rijder, stimuleren van A-label auto's en gecombineerd vervoer.
- Doel 3 Reductie energieverbruik door toepassing van nieuwe technologie voor verlichting.

Verslag auditordagen ISO 14001, editie 2011

5 Vraag

- A Vindt u dat er altijd een doelstelling (al dan niet gericht op verbetering) voor de omvang van het energieverbruik of de energieprestatie van de organisatie als geheel moet zijn? Of kan worden volstaan met:
- een doelstelling voor een belangrijke energiedrager/verbruiker of
  - een doelstelling in de vorm van het implementeren van een bepaalde maatregel worden geaccepteerd (bijvoorbeeld installeren van energiezuinige led-verlichting).
- B In hoeverre is vereist dat een geformuleerde doelstelling is uitgewerkt in een realistisch programma?
- C Alle organisaties die vallen onder het Activiteitenbesluit hebben te maken hebben met het zorgplichtbeginsel gericht op doelmatig gebruik van energie. Daarnaast geldt voor organisaties die geen kleingebruiker zijn, de eis dat degene die de inrichting drijft alle energiebesparende maatregelen dient te nemen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder of alle energiebesparende maatregelen die een positieve netto contante waarde hebben bij een interne rentevoet van 15%? Zou een organisatie om hieraan te voldoen, moeten beschikken over een register met kansen voor energiebesparing? (Dit is een eis uit de EN 16001).
- D Welk oordeel geeft u over de doelstellingen van Stellingwerk in 2010:
1. Reductie compensatie CO₂-uitstoot met 10% door minder energieverbruik, minder zakelijke kilometers en minder papierverbruik.
  2. CO₂ uitstoot door bedrijfswagens reduceren door km in kaart te brengen per rijder, stimuleren A label auto's en gecombineerd vervoer.
  3. Reductie energieverbruik door toepassing van nieuwe technologie voor verlichting.
- E Wilt u van de volgende doelstellingen aangeven of u deze acceptabel vindt
1. Een daling van 20% van het energieverbruik in 2020 ten opzichte van 1990;
  2. Het behalen van de ProRail prestatieladder niveau 4 in 2011 (zie bijlage 5);
  3. Klimaatneutraal produceren door compensatie met CO₂-certificaten.

5 Gewenste benadering

- A Bij een organisatie waarbij energie als belangrijk milieuaspect is gedefinieerd, mag je een totaaldoelstelling voor reductie van energie verwachten. Dit mag een doelstelling zijn die over meerdere jaren loopt en duidelijk is wat de stappen zijn om deze te bereiken. De geformuleerde doelstelling kan uitgevoerd worden door het nemen van een maatregel (zoals het vervangen van een belangrijke energiedrager) of het uitvoeren van een reductiedoelstelling voor een belangrijke energiedrager. Deze dragen bij in het reduceren van het totale energiegebruik. Het plannen van een energiebesparende maatregel is op zichzelf geen acceptabele invulling van de eis uit de norm om een doelstelling te formuleren. Duidelijk moet zijn wat de bijdrage van de betreffende maatregel is aan het beoogde besparingsdoel.
- B In de ISO 14001-norm staat: 'de organisatie moet (een) programma('s) vaststellen, implementeren en bijhouden om haar doel- en taakstellingen te halen.' Het opstellen van een programma is dus vereist.
- C Volgens de ISO 14001 of het Activiteitenbesluit hoef je niet over een register met kansen voor energiebesparing te beschikken. Wel moeten energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van 5 jaar of minder worden uitgevoerd. Om aan te kunnen tonen welke maatregelen er zijn, moet een onderzoek worden uitgevoerd naar de besparingsmogelijkheden en moet de uitvoering aantoonbaar zijn.
- D Doel 1: Deze doelstelling is alleen acceptabel wanneer deze doelstelling verder wordt uitgewerkt. Duidelijk moet zijn waar de 10% reductie aan is gerelateerd. Bijvoorbeeld

door het koppelen van het verbruik aan productie-eenheden. Er moet ook een koppeling zijn tussen de geïdentificeerde energie-aspecten en de doelstelling.

Doel 2: De doelstelling is niet concreet genoeg en moet verder worden uitgewerkt. Het is ook niet duidelijk wat deze bijdraagt aan het terugbrengen van het totale energieverbruik.

Doel 3: Dit is geen doelstelling maar een technische maatregel.

E Doel 1: Deze doelstelling is niet onderbouwd en is daarom niet acceptabel. Door middel van welke maatregelen zal deze reductie worden gerealiseerd? Betreft het hier een reductie van 20% op het totale energieverbruik?

Doel 2: Het behalen van de CO2-prestatieladder is geen doelstelling om het energieverbruik te reduceren en is daarmee niet acceptabel. Daarnaast is in niveau 4 van de CO2-prestatieladder niet vastgelegd dat de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

Doel 3: Het compenseren van CO2 is geen doelstelling waarmee een reductie van het energieverbruik wordt gerealiseerd en is daarmee niet acceptabel.

Milieumanagement en energie – Implementatie en uitvoering

6 Toelichting

Organisaties die vallen onder het MJA3-convenant zijn verplicht om energiezorg te implementeren. Voldaan moet kunnen worden aan de zogenaamde Basischeck energiezorg. Een alternatief is om energiezorg in het ISO 14001-systeem te integreren.

De volgende vragen uit de Basischeck (zie bijlage 4) hebben betrekking op 'implementatie en uitvoering' en moeten met 'ja' beantwoord kunnen worden:

- Zijn taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden (TVB's) vastgesteld voor medewerkers betrokken bij energiezorg (bijvoorbeeld energieaspecten, energiegebruik, doelstellingen, corrigerende maatregelen, enz.) ?
- Worden afdoende financiële middelen ter beschikking gesteld voor het beheersen en verbeteren van de energieprestatie (gebruik en efficiency)?
- Is afgesproken hoe het energiegebruik van de bedrijfsactiviteiten wordt beheerst? Bijvoorbeeld: instructies over bediening van installaties, handleidingen met instelwaarden, geautomatiseerde processturing, onderhoudssysteem voor relevante installaties en verantwoordelijkheden en bevoegdheden van medewerkers. Zijn er afspraken/werkwijzen voor 75% van de belangrijke energiegebruikers?
- Is de noodzakelijke kennis en informatie op gebied van efficiënt energiegebruik bekend en zijn de medewerkers die het energiegebruik kunnen beïnvloeden geïnstrueerd en/of opgeleid?
- Wordt intern regelmatig over de energieprestatie en energiezorg gesproken op uitvoerend en managementniveau?

6 Vraag

Vindt u dat de bovenstaande onderwerpen uit de Basischeck al ingevuld moeten zijn bij Stellingwerk bv omdat zij ISO 14001 zijn gecertificeerd of ziet u het als aanvullingen die nodig zijn om aan de MJA-verplichtingen te voldoen?

6 Gewenste benadering

Gezien de omvang van het verbruik is energie bij Stellingwerk bv een belangrijk milieuaspect. Dit betekent dat er binnen het milieumanagementsysteem voldoende aandacht aan het beheersen en verminderen van dit milieuaspect moet worden besteed (door middel van bijvoorbeeld doel- en taakstellingen). De aandachtspunten die hierboven in de toelichting zijn genoemd worden in

Verslag auditordagen ISO 14001, editie 2011

het milieumanagementsysteem vastgelegd net zoals dat voor andere belangrijke milieuaspecten mag worden verwacht. De onderdelen uit de basischeck zullen dus al aanwezig moeten zijn. Vanuit de verplichtingen uit het MJA kunnen deze onderdelen wellicht gedetailleerder worden ingevuld.

Verwacht mag worden dat voor belangrijke milieuaspecten is vastgelegd hoe het aspect wordt beheerst, voor relevante functies TVB's zijn vastgelegd en financiële middelen hiervoor zijn vrijgemaakt. Medewerkers moeten voldoende kennis hebben om het aspect te beheersen en verminderen. De voortgang van doelstellingen wordt tenminste met betrokken medewerkers gecommuniceerd.

Milieumanagement en energie – monitoring

7 Toelichting

Bij Stellingwerk worden de volgende registraties ten aanzien van energie bijgehouden:

- elektra in kWh over het gehele bedrijf per jaar;
- gas in m3 per jaar gesplitst in gasgebruik voor verwarming en gasgebruik voor processen;
- CO2-emissie.

7 Vraag

- A Wat vindt u van de informatie over het energieverbruik dat beschikbaar is bij Stellingwerk (zie toelichting bij deze vraag). Is dit het minimum, meer dan het minimum of onvoldoende?
- B In hoeverre dient een organisatie voor de belangrijke energieverbruikers periodiek het daadwerkelijke energieverbruik te beoordelen en te vergelijken met de verwachting?
- C Bedrijven die zich hebben aangesloten bij MJA3 zijn verplicht om te rapporteren over het energiegebruik. Maakt het de verplichting tot het wel/niet verplicht zijn tot rapportage verschil uit voor de wijze waarop de monitoring van het energieverbruik in de organisatie is geborgd? Zo ja, wat is het verschil?

7 Gewenste benadering

- A De registraties ten aanzien van energie bij Stellingwerk zijn erg minimaal. Op basis van jaarcijfers voor de gehele organisatie zijn er geen mogelijkheden om te sturen op energiecijfers. Verwacht mag worden dat er op een groter detailniveau energiegegevens worden bijgehouden om beheersing en vermindering van het energieverbruik mogelijk te maken.
- B Om gedurende het jaar voldoende te kunnen bijsturen op het energiegebruik moet het energiegebruik regelmatig worden bijgehouden. In het geval van Stellingwerk zou je verwachten dat tenminste 1 keer per kwartaal, maar beter nog 1 keer per maand het energiegebruik wordt bijgehouden om uitvoering van reductiedoelstellingen te kunnen monitoren.
- C Vanuit het MJA3 zijn er specifieke eisen en formats voor het monitoren en rapporteren van het energiegebruik. Voor ISO 14001 hoeft niet aan deze specifieke eisen te worden voldaan.